

Lý thuyết Từ trái nghĩa lớp 5

- Khái niệm: Từ trái nghĩa là những từ có nghĩa trái ngược nhau.
- Việc đặt các từ trái nghĩa bên cạnh nhau có tác dụng làm nổi bật những sự vật, sự việc, hoạt động, trạng thái, . . .
- * Xem thêm: Một từ có thể có nhiều từ trái nghĩa với nó, tùy theo từng lời nói hoặc câu văn khác nhau.
- Sự đối lập về nghĩa phải đặt trên một cơ sở chung nào đó.

VD: Với từ "nhạt":

- (muối) nhạt > < mặn: cơ sở chung là "độ mặn"
- (đường) nhạt > < ngọt: cơ sở chung là "độ ngọt"
- (tình cảm) nhạt > < đậm thắm : cơ sở chung là "mức độ tình cảm"
- (màu áo) nhạt > < đậm: cơ sở chung là "màu sắc".

Câu 1 (trang 38 sgk Tiếng Việt 5)

So sánh nghĩa của các từ in đậm:

Phrăng Đơ Bô – en là một người lính Bỉ trong quân đội Pháp xâm lược Việt Nam. Nhận rõ tính chất **phi nghĩa** của chiến tranh xâm lược, năm 1949, ông chạy sang hàng ngũ quân đội ta, lấy tên Việt là Phan Lăng. Năm 1986, Phan Lăng cùng con trai đi thăm Việt Nam, về lại nơi ông đã từng chiến đấu về **chính nghĩa**.

Gợi ý: Em hiểu nghĩa của 2 từ chính nghĩa và phi nghĩa, sau đó so sánh.

Trả lời:

- Phi nghĩa: trái với đạo nghĩa

Ví dụ: của phi nghĩa, cuộc chiến tranh phi nghĩa...

+ Cuộc chiến tranh phi nghĩa là cuộc chiến tranh có mục đích xấu xa, đi ngược với đạo lí làm người, không được những người có lương tâm ủng hộ.

- Chính nghĩa: điều chính đáng, cao cả, hợp đạo lí

Ví dụ: chính nghĩa thắng phi nghĩa, bảo vệ chính nghĩa

+ Chiến đấu vì chính nghĩa là chiến đấu vì lẽ phải, chống lại cái xấu, chống lại áp bức, bất công.

* Phi nghĩa và chính nghĩa là hai từ có nghĩa trái ngược nhau.

Đó là những từ trái nghĩa.

Câu 2 (trang 38 sgk Tiếng Việt 5)

Tìm những từ trái nghĩa với nhau trong câu tục ngữ sau:

Chết vinh còn hơn sống nhục

Trả lời:

Chết / vinh, sống / nhục

+ Vinh: được kính trọng, đánh giá cao

+ nhục: xấu hổ vì bị khinh bỉ

Câu 3 (trang 39 sgk Tiếng Việt 5)

Cách dùng các từ trái nghĩa trong câu tục ngữ trên có tác dụng như thế nào trong việc thể hiện quan niệm sống của người Việt Nam ta?

Trả lời:

Cách dùng từ trái nghĩa như trên tạo ra hai vẻ tương phản nhau, có tác dụng lớn trong việc làm nổi bật quan niệm sống cao đẹp của người Việt Nam ta: thà chết đi mà được kính trọng, đề cao, để lại tiếng thơm cho muôn đời còn hơn sống mà bị người đời cười chê, khinh bỉ.

Câu 1 (trang 39 sgk Tiếng Việt 5)

Tìm những cặp từ trái nghĩa trong mỗi thành ngữ, tục ngữ dưới đây:

- a. Gạn đục khơi trong
- b. Gần mực thì đen, gần đèn thì rạng
- c. Anh em như thể chân tay

Rách lành đùm bọc, dở hay đỡ đần.

Gợi ý: Em hãy đọc các câu trên và tìm những cặp từ có nghĩa trái ngược nhau.

Trả lời:

- a) Các cặp từ trái nghĩa trong câu là: gạn – khơi, đục – trong
- b) Các cặp từ trái nghĩa trong câu là: đen – sáng
- c) Các cặp từ trái nghĩa trong câu là: rách – lành, dở - hay

Câu 2 (trang 39 sgk Tiếng Việt 5)

Điền vào mỗi ô trống một từ trái nghĩa với từ in đậm để hoàn chỉnh các thành ngữ, tục ngữ sau:

- a. Hẹp nhà ...bụng
- b. Xấu người ... nét
- c. Trên kính ...nhường

Gợi ý: Em tìm từ có nghĩa trái ngược với các từ in đậm và điền vào chỗ trống để hoàn thiện câu.

Trả lời:

Các từ được điền vào chỗ trống như sau:

- a) Hẹp nhà **rộng** bụng.
- b) Xấu người **đẹp** nết.
- c) Trên kính **dưới** nhường.

Câu 3 (trang 39 sgk Tiếng Việt 5)

Tìm những từ trái nghĩa với mỗi từ sau:

- a. Hòa bình
- b. Thương yêu
- c. Đoàn kết
- d. Giữ gìn

Trả lời:

- a) Hòa bình >< chiến tranh, xung đột.
- b) Thương yêu >< căm ghét, căm thù, căm hờn, ghét bỏ, thù ghét, thù hằn, hận thù, thù địch, thù nghịch...
- c) Đoàn kết >< chia rẽ, bè phái, xung khắc,
- d) Giữ gìn >< phá hoại, phá phách, tàn phá, hủy hoại...

Câu 4 (trang 39 sgk Tiếng Việt 5)

Đặt hai câu để phân biệt mỗi cặp từ trái nghĩa vừa tìm được ở bài tập 3.

Gợi ý: Em có thể đặt mỗi câu chứa một từ hoặc một cặp từ trái nghĩa.

Trả lời:

Mẫu tham khảo 1

- Nhân dân ta yêu hòa bình. Nhưng kẻ thù lại thích chiến tranh.
- Từ một bạn học sinh có kết quả học tập thấp trong lớp, Ngân đã nỗ lực không ngừng để giành được thành tích cao hơn.
- Nhân dân ta ai cũng yêu hòa bình và ghét chiến tranh.
- Đoàn kết là sống, chia rẽ là chết.

Mẫu tham khảo 2

- Chúng em ai cũng yêu hòa bình, ghét chiến tranh.
- Hãy sống yêu thương lẫn nhau, đừng nên phân biệt đối xử và ghét bỏ bạn bè.
- Trái đất là ngôi nhà chung của nhân loại, hãy cùng nhau giữ gìn, đừng nên phá hủy môi trường.